

บทที่ ๕

ชี้แจงว่ากิจกรรมที่ผลต่อการที่องค์กรพัฒนาเอกชนจะส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

แม้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนจะมีบทบาท ๔ ด้าน คือ บทบาทในการปรับตัว บทบาทในการกระตุ้น บทบาทในการระดมทรัพยากร และบทบาทในการประสานงาน ที่มีผลทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ในงานพัฒนาแล้ว แต่ก็ยังมีชี้แจงอีกบางอย่าง ที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะเห็นจากตารางที่แสดงข้างล่างนี้ ว่ามีประชาชนถึง ร้อยละ ๖๐.๘๗ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด หรือคิดเป็น ๗๐ ครัวเรือนที่ไม่เข้าร่วมโครงการ

ตารางที่ ๑๐ ร้อยละของการเข้าร่วมและไม่เข้าร่วมโครงการพัฒนาชนบท แคว้นระบบ - สียัก ของกลุ่มบ้านเนินกรอง ยางแกลง กุคตาทอง

ลักษณะการ เข้าร่วมโครงการ	บ้าน			รวม
	เนินกรอง	ยางแกลง	กุคตาทอง	
เข้าร่วมโครงการ	๕.๓ (๖)	๒๗.๘๒ (๓๒)	๓.๘๗ (๘)	๓๖.๘๒ (๘๖)
ไม่เข้าร่วมโครงการ	๗.๘๓ (๙)	๓๐.๘๓ (๓๘)	๒๒.๖๑ (๒๖)	๖๐.๘๗ (๗๐)
เคยเข้าร่วมแล้วลาออก	-	๑.๓๘ (๒)	๐.๘๗ (๑)	๒.๒๕ (๓)
รวม	๑๓.๑๖ (๑๕)	๖๐ (๖๘)	๒๖.๓๒ (๓๑)	๑๐๐ (๑๑๔)

จากตารางที่ ๑๐ จะเห็นความแตกต่างของลักษณะการ เข้าร่วมโครงการ ของแต่ละกลุ่มบ้าน ดังนี้ ประชาชนทั้ง ๓ กลุ่มบ้านมีทั้งหมด ๑๑๕ ครัวเรือน เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น ๕๒ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๕๒ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด โดยแยกเป็นกลุ่มบ้านเนินกรอง ๖ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๕.๓ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด กลุ่มบ้านยางแคง ๓๒ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕๒ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และกลุ่มบ้านกุกตาทอง ๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒.๘๗ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ประชาชนที่ไม่เข้าร่วมโครงการมี ๖๓ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๔๗ ของจำนวนครัวเรือนทั้งทีไค แยกเป็นกลุ่มบ้านเนินกรอง ๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๗.๔๓ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด กลุ่มบ้านยางแคง ๓๕ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๘๓ ของจำนวนครัวเรือน และกลุ่มบ้านกุกตาทอง ๒๖ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๖๑ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ที่เหลืออีก ๓ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๑ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด เป็นกลุ่มที่เคยเข้าร่วมโครงการแล้วและลาออกไป ซึ่งแยกเป็นกลุ่มบ้านยางแคง ๒ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๔ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด กลุ่มบ้านกุกตาทอง ๑ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๐.๘๔ ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด จะเห็นว่าจำนวนการ เข้าร่วมในโครงการ ของชาวบ้านมีน้อยกว่าผู้ที่ไม่เข้าร่วมอยู่มาก แต่อย่างไรก็ตามแม้ว่า เป็นกลุ่มคนที่ย้อย (๕๒ ครัวเรือนหรือร้อยละ ๓๖.๕๒ ของประชาชนทั้งหมด) แต่ก็เป็นการ เข้าร่วมที่มาจากชาวบ้านอย่างแท้จริง และชาวบ้านที่เข้าร่วม ก็มีความมั่นใจในการทำงานของเขาว่าจะสามารถนำหมู่บ้านของเขาไปสู่การพัฒนาและจะสามารถพึ่งตนเองได้ในอนาคต ซึ่งจะสามารถพิจารณาข้อยืนยันดังกล่าวข้างต้นนี้ ได้จาก

๑. ชาวบ้านจะเข้าร่วมโครงการโดยสมัครใจ ไม่มีใครบังคับ ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง โครงการหรือกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาในชุมชนนั้น เป็นผลมาจากการร่วมคิด ร่วมกันวางแผนและการตัดสินใจของชาวบ้านเองทั้งสิ้น องค์การพัฒนาเอกชนไม่ได้มีส่วนไปกำหนดกฎเกณฑ์หรือเป็นผู้จัดตั้ง เหมือนกับการพัฒนาในยุคก่อน

๒. ความคิดของชาวบ้านในการ จัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมา นอกจากจะมี วัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหา เฉพาะหน้าแล้ว ชาวบ้านยังคำนึงถึงการแก้ปัญหาในระยะ ยาว และความสามารถในการพึ่งตนเองได้ โดยไม่คิดที่จะรอคอยความช่วยเหลือ หรือหวังพึ่งพิงจากภายนอกอีกต่อไป ซึ่งจะเห็นได้จากข้อสรุปที่ชาวบ้านสรุปกันก่อนที่ จะร่วมการ ผลักดันให้เกิดธนาคารข้าว ธนาคารควาย และกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการพัฒนาว่า

"๑. การคอยรับความช่วยเหลือจากภายนอกอย่าง เดียวไม่เป็นการดี เพราะ ไม่สามารถยืนอยู่บนขาของตนเองได้ เมื่อเงินหมดไป หมู่บ้านก็ตกอยู่ในสภาพเช่นเดิม

๒. ดังนั้นจึงควรที่จะแสวงหาหนทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้เราพึ่งตนเอง ให้ได้

๓. กลุ่มเรานี้แม้ว่าจะ เป็นกลุ่มเล็ก ๆ (๘๒ คน) ก็มาร่วมกันแก้ไขปัญหามุมบ้าน และขยายความคิดให้กับชาวบ้านคนอื่น ๆ ได้เข้าใจ และมาร่วมกันแก้ปัญหามุมบ้านเราอย่างจริงจัง ไม่ใช่คอยรับของแจกของฟรี เหมือนที่ผ่านมา" (สัมภาษณ์ ไบสร เนตรหาญ และพร จันทรฤทธิ, กรรมการโครงการ เมื่อ ๑๓ เมษายน ๒๕๒๔)

๓. ชาวบ้านมีความมั่นใจในการทำงานเป็นกลุ่มว่าจะสามารถแก้ปัญหาได้ ด้วยตนเอง และกลุ่มก็มีความยั่งยืนงต่อไปอย่างมั่นคง ไม่เสื่อมสลายง่าย ๆ แม้ว่า นักพัฒนาจะถอนตัวออกไปจากชุมชนก็ตาม และที่สำคัญกลุ่มยังสามารถขยาย เครือข่าย ความสัมพันธ์ไปยังท้องถิ่นอื่น เพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่มอีกด้วย

ดังนั้นแม้ว่าจะมีชาวบ้านกลุ่มน้อยที่เข้าร่วมโครงการ เมื่อเทียบกับชาวบ้าน ทั้งหมด แต่ก็ เป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ และเป็นความหวังใหม่ของการพัฒนาในหมู่บ้าน ส่วนผู้ที่ไม่เข้าร่วมโครงการนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงสาเหตุของการไม่เข้าร่วมโครงการ ของเขา และได้พบว่า มีสี่ปัจจัยหลักหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการที่เขาจะเข้าร่วม โครงการสี่ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นทั้งสี่ปัจจัยที่มาจากลักษณะของโครงการเอง และเป็นสี่ปัจจัยที่เกิดจากภาวะแวดล้อมโครงการ ซึ่งเป็นไปตามแนวความคิดของ Cohen และ Uphoff (๑๙๘๐ : ๒๓๕ - ๒๓๘) ดังนี้

๑. ชี้แจงจำกัดที่เกี่ยวกับลักษณะของโครงการ

๑.๑ ลักษณะการบริหารของโครงการ ถึงแม้ว่าจะไ้ผู้นำที่ตั้งใจทำงานอย่างจริงจังก็ตาม แต่ขาดการกระจายอำนาจ ขาดการแบ่งงานกันทำ การทำงานไปกระจุกที่คนกลุ่มเดียว (จะเห็นว่ากรรมการกลางและกรรมการแต่ละกลุ่มกิจกรรม ก็เป็นชุดเดียวกันเพียงแต่ลัดเปลี่ยนตัวประธานเท่านั้น) จึงทำให้ชาวบ้านบางกลุ่มเกิดความคลางแคลงใจในการทำงานของกรรมการ จึงไม่เข้าร่วมในโครงการ อันนี้นับเป็นจุดอ่อนที่สำคัญอย่างมากของโครงการ

๑.๒ ลักษณะการทำงานที่ขาดการกระจายข่าวสารที่ดี ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอันหนึ่ง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะให้คำตอบว่า ไม่รู้ เรื่องว่า เขาทำอะไรกัน

๑.๓ ปัญหาเกี่ยวกับความรวดเร็วของผลประโยชน์ที่จะได้รับ อันเนื่องมาจากการจัดระบบการทำงานไม่ดีเท่าที่ควร เช่น ในเรื่องระบบการกู้ยืมเงินหรือข้าวจากกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มธนาคารข้าว ยังมีความล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของชาวบ้าน การติดตามหนี้สินก็ไม่ทำอย่างจริงจัง ทำให้ประชาชนบางส่วนเกิดความไม่มั่นใจในโครงการ เลยไม่เข้าร่วม

๑.๔ ปัญหาในเรื่องทรัพยากรทั้งในแง่ของวัตถุและวิชาความรู้ ในการดำเนินงานของกลุ่มให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งมีผลให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจว่า กลุ่มดังกล่าวจะสามารถดำเนินต่อไปได้หรือไม่ เช่น ธนาคารข้าว ยังขาดยุ่งฉางในการเก็บข้าวและความรู้ในเรื่องการทำบัญชี การกู้ยืมข้าว และการฝากข้าว ทำให้ชาวบ้านบางส่วนไม่มั่นใจและมักจะพูดว่า ไว้ให้ธนาคารข้าวมียุ่งฉางก่อนจึงจะเข้าร่วมเป็นต้น เช่นเดียวกัน กลุ่มออมทรัพย์ก็ยังขาดความรู้ในเรื่องของการทำบัญชี ชาวบ้านบางกลุ่มมักจะกลัวว่า เมื่อนำเงินมาฝากแล้วเงินจะสูญ

๒. ชี้แจงจำกัดที่เกี่ยวกับภาวะแวดล้อมโครงการ (Task Environment)

๒.๑ ชี้แจงจำกัดทางกายภาพ จากสภาพการตั้งบ้านเรือนที่แบ่งเป็นกลุ่มและกระจัดกระจายกัน ไม่เกาะกันเป็นกลุ่มก้อนเหมือนในหมู่บ้านอีสานมีผลต่อการทำงานของนักพัฒนา ต่อการกระจายข่าวสาร และการรับรู้ข่าวสารของชาวบ้าน

ซึ่งเป็นอุปสรรคที่สำคัญอันหนึ่งของการเข้าร่วมของชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนมากมักจะให้เหตุผลของการไม่เข้าร่วมว่า เพราะบ้านอยู่ห่างไกล ไม่รู้เรื่อง โดยเฉพาะในหมู่กุศคาทอง ชาวบ้านจะให้เหตุผลว่า บ้านอยู่ห่างไกลจึงไม่เข้าร่วม

๒.๒ ชีกร่วมทางเศรษฐกิจ

๒.๒.๑ ปัญหาการเป็นหนี้สินของชาวบ้าน จากปัญหาทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากภาวะขาดแคลนข้าว ผลผลิตตกต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการขาดแคลนข้าว ทำให้ชาวบ้านบางกลุ่มต้องตกอยู่ในภาวะขาดแคลน ต้องกู้ยืมเงินจากนายทุนภายนอกหมู่บ้าน และจะชำระหนี้สินเป็นผลผลิตที่ไถ่ในปีต่อไป หรือชาวบ้านจะต้องนำผลผลิตไปขายให้นายทุนในราคาที่ต่ำ ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างชาวบ้านและนายทุนนอกบ้านอย่างเหนียวแน่น จึงทำให้ชาวบ้านไม่มีโอกาสที่จะมาเข้าร่วมโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ โดยเฉพาะชาวบ้านในกลุ่มยางแดง เมื่อผู้วิจัยถามว่าทำไมถึงไม่เข้าร่วมชาวบ้านส่วนใหญ่ถึง ๑๔.๑๘ เปอร์เซ็นต์ จะให้เหตุผลว่า ยังเป็นหนี้อยู่มากจึงไม่สามารถเข้าร่วมโครงการได้

๒.๒.๒ ปัญหาการไปทำงานนอกชุมชน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจในชุมชนตกต่ำ เกิดภาวะฝนแล้งหรือฝนทิ้งช่วง ชาวบ้านไม่สามารถจะปลูกข้าวได้ ส่วนการปลูกมันก็ประสบปัญหาการขาดทุน ชาวบ้านบางกลุ่มจึงกินร่นเพื่อช่วยตัวเอง และครอบครัวโดยการออกไปทำงานที่นอกชุมชน การเข้าร่วมโครงการจึงมีน้อยมาก จะเห็นได้จากกลุ่มกุศคาทอง ซึ่งเป็นกลุ่มบ้านที่ชาวบ้านออกไปทำงานนอกหมู่บ้านมากที่สุด เหลือแต่เด็ก คนแก่ แม่บ้าน ให้อยู่ดูแลไร่นาเท่านั้น ซึ่งคนกลุ่มนี้ก็ขาดความสนใจในโครงการต่าง ๆ ในชุมชน ดังนั้น อัตราการเข้าร่วมของกลุ่มบ้านนี้จึงน้อยกว่ากลุ่มบ้านอื่น ๆ มาก

๒.๒.๓ ปัญหาที่ดิน ชาวบ้านไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จึงกลัวที่จะถูกยึดที่ดินคืน ทำให้ชาวบ้านหวาดระแวงคนแปลกหน้า ทั้งหลายที่เข้าไปในชุมชน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือกลุ่มบุคคลที่เข้าไปสนใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของชาวบ้านกลัวจะมาหลอกให้หลงเชื่อ แล้วในที่สุดที่ดินก็จะถูกยึดคืนไป ลักษณะเช่นนี้ทำให้ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าไปในชุมชน

๓. ศึกษากิจทางสังคม

๓.๑ ปัญหาการชนาการความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ในชุมชนแห่งนี้ชาวบ้านจะขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านต่างอพยพมาจากต่างที่กัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำทางศาสนาซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวชนบทเข้าด้วยกัน ไม่สามารถเป็นแกนความเชื่อถือศรัทธาของชาวบ้านได้ ชุมชนนี้ชาวบ้านจะเชื่อถือครู และผู้นำบางคนเป็นส่วนมากเท่านั้น ซึ่งผู้นำทั้งสองนี้ไม่ได้คิดถึงเรื่องการสร้างแกนหลักระหว่าง พระ ผู้นำ ครู เพื่อรวมชาวบ้านให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและโดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้นำศาสนาและผู้นำทางการศึกษาขึ้นด้วยแล้ว จึงยิ่งสร้างความห่างเหินในกลุ่มผู้นำที่เป็นหลักของหมู่บ้าน และถ้าในชุมชนใดแกนหลัก ๓ แกน คือ แกนผู้นำชาวบ้าน พระ และครู ขาดความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันแล้ว การรวมชาวบ้านก็จะกระทำไต่ยาก เพราะขาดตัวกลางในการสื่อสารยึดเหนี่ยวของชาวบ้าน ดังนั้น การจะทำให้ชาวบ้านเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและมีส่วนร่วมในโครงการทุกกลุ่มบ้านจึงมีปัญหาอยู่มาก

๓.๒ ปัญหาการพึ่งพากันขององค์กรอื่นนอกชุมชน ในหมู่บ้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มกุศกาทองซึ่งเป็นกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการน้อยที่สุดเนื่องจากชาวบ้านได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรอื่นภายนอกชุมชนแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งธนาคารเพื่อการเกษตร ชาวบ้านจะให้เหตุผลของการไม่เข้าร่วมโครงการว่า เพราะเข้าร่วมกลุ่ม ชกส. แล้ว เป็นต้น

๔. ศึกษากิจทางการเมือง ในชุมชนแห่งนี้จะมีลักษณะการอพยพเข้ามาของชาวบ้านเป็นกลุ่ม ๆ จากท้องถิ่นต่าง ๆ และจะมาตั้งบ้านเรือนภายในกลุ่มเครือญาติของตน โดยที่จะขาดความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ดังที่กล่าวข้างต้น ผู้นำในชุมชนจึงมักจะเป็นกลุ่มที่อยู่ก่อนตั้งเดิม และมักจะเป็นญาติพี่น้องกันทั้งสิ้น หรือไม่ก็จะเป็นคนที่มาจากท้องถิ่นเดียวกัน ลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้ชาวบ้านบางกลุ่มมองผู้นำในลักษณะทางลบ เช่น ท้าอะไร มักจะถือพวกพ้อง เช่น พรรคเล่นพวก ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนชั้นนี้จึงนับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญอันหนึ่ง

๕. ซีกจำกัดทางวัฒนธรรม เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นไม่นานนัก และประชาชนที่อพยพเข้ามาอยู่ส่วนใหญ่จะมาจากที่ต่าง ๆ ทั้งอีสาน เหนือ และพวกลาวพวน ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะมีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนติดตัวมา และเมื่อมาอยู่ร่วมกันภายในชุมชนที่ซีกกันยึกเหนียวทางศาสนาแล้ว จุกรวมของวัฒนธรรมจึงไม่เกิดขึ้น ดังนั้นชาวบ้านแต่ละกลุ่มจึงมีความแปลกแยกทางวัฒนธรรม ไม่สามารถจะรวมกันได้ จึงมีผลให้อัตลักษณ์ต่าง ๆ ในชุมชนจึงต้องประสบกับปัญหาการขาดความร่วมมือของชาวบ้านไป ชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะตอบว่า เข้ากับคนอื่นไม่ได้ โดยเฉพาะที่ถูกศาของซึ่งเป็นพวกลาวพวนที่มีภาษาที่ต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ

๖. ซีกจำกัดทางประวัติศาสตร์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง เพราะเป็นสิ่งที่ยังใจชาวบ้าน ดังนั้น การจะนำโครงการใดเข้าไปในชุมชนควรจะแน่ใจและมั่นใจเสียก่อนว่าจะได้ผลอย่างไร และควรจะมีแรงจูงใจวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงานของโครงการให้ชาวบ้านฟังอย่างชัดแจ้ง ไม่ใช่เร่งทำกิจกรรมลงไปชุมชนโดยปราศจากการศึกษาให้รอบคอบเสียก่อนว่า เหมาะสมหรือไม่ ดังเช่นลักษณะของกิจกรรมที่ทำในระยะแรกๆ ของโครงการ และประสบความสำเร็จพอสมควร ทำให้ชาวบ้านตั้งใจ ไม่อยากเข้าร่วมในกิจกรรมต่อมา เพราะกลัวประวัติศาสตร์จะซ้ำรอยนั่นเอง ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ไม่มีเข้าร่วมมักจะให้คำตอบว่า ที่ไม่เข้าร่วมเพราะกลัวผิดหวังเหมือนเมื่อครั้งแรก

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ซีกจำกัดที่เป็นอุปสรรคที่เด่นชัดที่สุดของชาวบ้านมี ๓ ประการ เรียงตามลำดับความมากน้อยดังนี้ ซีกจำกัดทางกายภาพ มีชาวบ้านประมาณร้อยละ ๕๐ ของที่ไม่เข้าร่วมจะตอบว่าที่ไม่เข้าร่วมเพราะบ้านไกล ไม่สามารถจะรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ ซีกจำกัดอันที่ ๒ ได้แก่ ซีกจำกัดเกี่ยวกับลักษณะการบริหารโครงการสำหรับเรื่องนี้ชาวบ้านร้อยละ ๑๕ ของที่ไม่เข้าร่วมมักจะตอบว่า มีการเล่นพรรคเล่นพวกกันจริงไม่อยากเข้าร่วมโครงการ และมีชาวบ้านบางกลุ่มประมาณร้อยละ ๑๐ มักจะตอบว่า ที่ไม่เข้าร่วมเพราะโครงการยังขาดทรัพยากร เช่น ฉาง เกือบข้าว ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชี เป็นต้น ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ ๒๕ ของผู้ที่ไม่เข้าร่วมทั้งหมดจะตอบกระจัดกระจายไปในเรื่องของซีกจำกัดเกี่ยวกับในหมู่บ้านที่ซีกจำกัดที่เด่นชัดคือ

๑. ชีตจำกัฏเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของชุมชน
๒. ชีตจำกัฏเกี่ยวกับการบริหาร โครงการ
๓. ชีตจำกัฏเกี่ยวกับการ ซาคแคลนทรัพยากรทั้งในแง่วัตถุและความรู้

จะเห็นได้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนจะมีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แม้ว่าจะ เป็นกลุ่มที่เล็กก็ตามแต่ก็เป็นกลุ่มที่มีความกระตือรือร้น และมีแนวโน้มขยายต่อไปในอนาคต ส่วนชีตจำกัฏเป็นอุปสรรคของการไม่เข้าร่วมของประชาชนมีมากมาย ซึ่งแยกเป็นชีตจำกัฏเกี่ยวกับภาวะแวดล้อมของโครงการ และชีตจำกัฏเกี่ยวกับตั้งโครงการเอง ซึ่งมีปัจจัยที่มีผลอย่างเด่นชัดคือ ชีตจำกัฏเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ ชีตจำกัฏเกี่ยวกับการบริหาร และชีตจำกัฏเกี่ยวกับการ ซาคแคลนทรัพยากรของโครงการ ซึ่งชีตจำกัฏดังกล่าวทั้งชาวบ้านและนักพัฒนาที่ไค้ตระหนักถึง และหาวิธีจะแก้ไขต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย